

ŠTEV. 8.

LETNIK XXIX.

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

V LJUBLJANI, DNE 15. AVGUSTA 1928.

TISK ZADRUŽNE TISKARNE V LJUBLJANI.

VSEBINA: Dr. Albin Ogrist: Nekaj združne statistike. — Ant. Kralj: Petindvajsetletnica revizijskega zakona. — Dr. Valenčič: Dolžnosti nadzorstva pri zadrugah. — Ant. Kralj: Iz novomeškega združnega registra. — Zadrugištvo. — Gospodarstvo.

LETNIK XXIX

ŠTEV. 8

Priloga „Narodnega Gospodarja“ št. 8, I. 1928.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Občni zbor Posojilnice na Črnigori pri Ptuj, r. z. z. n. z., se vrši dne 26. avgusta 1928 ob 11. uri dopoldne v uradnih prostorih po naslednjem dnevnem redu: 1. poročilo načelstva in nadzorstva. 2. potrjenje rač. zaključkov za l. 1923, 1924, 1925, 1926 in 1927. 3. volitev načelstva. 4. volitev nadzorstva. 5. sprememba pravil. 6. poročilo o izvršeni reviziji. 7. slučajnosti.

Izredni občni zbor Mlekarske zadruge v Dobrničah, r. z. z. o. z., se vrši v nedeljo, dne 2. septembra 1928 ob 3. uri pop. v Stari šoli. Dnevni red: 1. poročilo načelstva. 2. volitev načelstva. 3. slučajnosti.

Izredni občni zbor Hranilnice in posojilnice v Dobrničah, r. z. z. n. z., se vrši dne 2. septembra 1928 ob 8. uri v Stari šoli. Dnevni red: 1. poročilo načelstva. 2. volitev načelstva. 3. slučajnosti.

Izredni občni zbor Kmetijskega društva v Dobrničah, r. z. z. o. z., se vrši v nedeljo dne 2. septembra 1928 ob 9. uri v Stari šoli. Dnevni red: 1. poročilo načelstva. 2. volitev načelstva. 3. slučajnosti.

Redni občni zbor Živinorejske zveze za Kamniški politični okraj, r. z. z. o. z., se bo vrši dne 19. avgusta 1928 ob 10. uri dop. pri Mrtnu v Kamniku. Dnevni red: 1. poročilo načelstva in nadzorstva. 2. čitanje revizijskega poročila. 3. odobrenje rač. zaključka za l. 1927. 4. slučajnosti.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Mežici, r. z. z. n. z., se vrši v nedeljo, dne 2. septembra 1928 ob 11. uri v društveni sobi pri Kevpu. Dnevni red: 1. čitanje in odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. potrjenje rač. zaključka za l. 1927. 4. volitev načelstva. 5. volitev nadzorstva. 6. poročilo o izvršeni reviziji. 7. slučajnosti.

Izvanredna glavna skupščina Društva za štednjo i zajmove v Omišlju, r. z. s. n. j., držat će se u pisarni društva dne 19. avgusta 1928 u 16 i pol sati. Dnevni red: Kupnja kuće za društvo.

Občni zbor Kmetijske nakupovalne in prodajne zadruge zveze kmetijskih podružnic Ljutomerskega okraja v Radincih, r. z. z. o. z., se vrši v nedeljo, dne 26. avgusta 1928 po rani sv. maši v gostilni g. Rudolfa Horvata pri Kapeli. Dnevni red: 1. poročilo načelstva in nadzorstva. 2. odobritev rač. zaključka za l. 1927. 3. volitev načelstva in nadzorstva. 4. čitanje revizijskega poročila. 5. slučajnosti.

Občni zbor Mlekarske zadruge v Šmarju, r. z. z. o. z., se bo vršil dne 26. avgusta ob 8. uri zj. v združnem lokal. Dnevni red: 1. čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru. 2. čitanje revizijskega poročila. 3. poročilo načelstva. 4. poročilo nadzorstva. 5. sklepanje o likvidaciji. 6. slučajnosti. Ako bi ta občni zbor ne bil sklepčen, se vrši čez tri tedne nov občni zbor, ki sklepa veljavno brez ozira na število udeležencev.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Tomišlju, r. z. z. n. z., se vrši v nedeljo, dne 26. avgusta 1928 ob 10. uri v uradnih prostorih z sledečim sporedom: 1. poročilo načelstva. 2. poročilo nadzorstva. 3. revizijsko poročilo. 4. odobritev rač. zaključka in absolutorij načelstvu. 5. sprememba pravil. 6. volitev načelstva in nadzorstva. 7. slučajnosti.

Izredni občni zbor Gospodarskega društva na Vrhniki, r. z. z. o. z., se vrši v nedeljo 2. septembra ob pol 4. uri pop. v R. kodelskem domu. Dnevni red: 1. volitev načelstva. 2. volitev nadzorstva. 3. slučajnosti.

Občni zbor Posojilnice za župnije Zdole, Sromlje in Artiče ter krajno občno Križe v Zdoalah, r. z. z. n. z., se vrši dne 26. avgusta 1928 ob 4. uri pop. v posojilničnih prostorih v hiši Ivana Černogoe s sledečim dnevnim redom: 1. poročilo načelstva in nadzorstva. 2. potrjenje rač. zaključka za leto 1927. 3. poročilo o izvršeni reviziji. 4. slučajnosti.

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž. zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din. na leto, za pol leta 12.50 Din.
Cena inseratov po dogovoru. — Izhaja 15. dne vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo.

Dr. Albin Ogris:

Nekaj zadružne statistike.

(Konec.)

Kakor zanimivo in poučno bi tudi bilo zasledovati take izpremembe za vso dobo izza prevrata, bi za zasebnika bilo vseeno zelo težavno, pribaviti si za to popolno gradivo. Delo samo pa bi tudi zahtevalo prekomerno veliko časa. Zato smo izbrali 50 tipičnih podeželskih kred. zadrug, ki so

reprezentativne dovolj, da nam podajo približno za vse naše kreditno zadružništvo veljavno sliko o omenjenem razvoju v gibanju vlog.

Prirastek oz. odpadek (+, —) je znašal pri teh 50 posojilnicah:

1. 1920 po stanju v papirnatih	Din + 57.7%	po stanju v zlatih	Din + 57.7%
„ 1921 „ „ „ „	„ + 56.0	„ „ „ „ „	„ — 30.6
„ 1922 „ „ „ „	„ + 25.1	„ „ „ „ „	„ — 17.6
„ 1923 „ „ „ „	„ + 19.2	„ „ „ „ „	„ + 46.1
„ 1924 „ „ „ „	„ + 40.0	„ „ „ „ „	„ + 83.1
„ 1925 „ „ „ „	„ + 24.7	„ „ „ „ „	„ + 36.8
„ 1926 „ „ „ „	„ + 16.3	„ „ „ „ „	„ + 20.2

Te številke so same za sebe zgovorne dovolj, da jih čitalcu, ki ima v spominu valutne in gospodarske prilike v naši deželi izza prevrata, gotovo ni treba podrobno pojasnjevati.

O višini posameznih vlog je v povojnem času, ker posojilnice ne objavljajo več seznamov vlog, težko napraviti kakšno sta-

tistično sliko. Da se pa vseeno tudi to stanje za našo gospodarsko zgodovino ohrani, predno se gradivo popolnoma ne poizgubi, smo za 25 večjih podeželskih in dve največji mestni posojilnici za l. 1912 enako kakor že prej za regulativne hranilnice, sestavili naslednjo statistično črtico.

Višina vlog		a) pri podeželskih posojilnicah	b) pri obeh mestnih posojilnicah
Vloge do	50 kron tvorijo	20.1%	} 26.3% vseh vlog
od 50— 200	„ „	21.3	
„ 200— 500	„ „	19.0	} 31.2 „ „ „
„ 500— 1.000	„ „	14.5	
„ 1.000— 2.000	„ „	13.0	

od 2.000— 4.000 kron tvorijo . . .	8·3 „	14·4% vseh vlog
„ 4.000— 6.000 „ „ . . .	2·1 „	4·7 „ „ „
„ 6.000— 8.000 „ „ . . .	0·8 „	2·1 „ „ „
„ 8.000—10.000 „ „ . . .	0·3 „	1·2 „ „ „
„ 10.000—20.000 „ „ . . .	0·5 „	2·1 „ „ „
nad 20.000 „ „ . . .	0·1 „	1·1 „ „ „

Pri podeželskih posojilnicah je torej samo 3·8% vseh vlog presegalo posamič 4000 K (po kupni moči denarja == ca 45.000 dinarjev), pri obeh največjih mestnih pa 11·2%. Pri gorenjih podeželskih posojilnicah tvorijo vloge do 500 K (ca 7000 Din) tri petine vseh vlog, pri podeželskih regu-

lativnih hranilnicah pa več kot $\frac{4}{5}$ vseh vlog.

Poleg hranilnih vlog so v zadružnih bilancah posojila glavna postavka. Podrobnejše podatke o stanju prinaša o tem že omenjena razprava v Zborniku; na tem mestu hočemo posvetiti nekaj pažnje gibanju posojil v l. 1926.

Tabela XI.

Tekom l. 1926 izplačana posojila — stopnje	Število posojilnic	Vsote v 1000 Din	V %
Din	9	—	0
do 50.000 „	60	1.600	0·6
50.000— 100.000 „	79	3.850	1·5
100.000— 250.000 „	124	20.550	8·0
Skupaj	272	26.001	10·1
250.000— 500.000 Din	54	18.730	7·3
500.000— 750.000 „	30	18.093	7·1
750.000—1.000.000 „	20	18.864	7·0
Skupaj	104	54.687	21·4
1.000.000—5.000 000 Din	27	48.930	19·2
nad 5.000.000 „	8	125.828	49·3
Skupaj	35	174.758	68·5
Skupaj	411	255.446	100

Ako zadevne številke l. 1912 zaradi znižane kupne moči zlata in nižjega tečaja sedanjega dinarja napram predvojnemu po-

množimo s 14, dobimo sledečo primerjalno sliko med l. 1912 in 1926.

Tabela XII.

Izplačana posojila	% posojilnic l. 1912	% posojilnic l. 1926
0 Din	1·6	2·2
do 50.000 "	5·4	14·6
50.000— 100.000 "	7·1	19·2
100.000— 250.000 "	23·6	30·2
Skupaj .	37·7	66·2
250 000— 500.000 Din	25·3	13·1
500.000— 750.000 "	12·5	7·3
750.000—1.000.000 "	6·3	4·9
Skupaj .	44·1	25·3
1,000 000—5,000.000 Din	15·5	6·6
nad 5,000.000 "	2·7	1·9
Skupaj .	18·2	8·5

Tabela XIII.

Vrnjena posojila v % danih posojil	Število zadruge	V %	% zadruge v l. 1912
%	5	1·2	0·2
do 25 "	45	10·9	6·0
26— 50 "	120	29·2	16·0
51— 75 "	112	27·3	19·1
76—100 "	63	15·3	20·1
nad 100 "	66	16·1	38·6
Skupaj	411	100	100

Ako primerjamo gibanje posojil izza prevrata pri že omenjenih 50 podeželskih posojilnicah, pri katerih smo ugotovili gibanje vlog, dobimo naslednjo podobo:

l. 1920 je znašal prirastek v papirnatih Din + 121·9 % v zlatih Din + 122·1 %	
" 1921 " " " " " " + 74·5 " " " " — 22·3 "	
" 1922 " " " " " " + 143·5 " " " " + 61·2 "	
" 1923 " " " " " " + 29·5 " " " " + 58·8 "	
" 1924 " " " " " " + 17·5 " " " " + 53·7 "	
" 1925 " " " " " " + 23·6 " " " " + 32·3 "	
" 1926 " " " " " " + 15·0 " " " " + 16·3 "	

Kot pomožna ilustracija k gorenjim sestavkom bodi še dodano, da je (so) v istih letih pri istih 50 posojilnicah znašal (znašala)

	prirastek na število članov	posojila v % vlog
l. 1919		17·8 %
" 1920	— 1·2 %	25·1 "
" 1921	— 1·5 "	28·1 "
" 1922	+ 5·9 "	54·6 "
" 1923	+ 3·3 "	59·3 "
" 1924	+ 5·2 "	49·8 "
" 1925	+ 2·8 "	48·2 "
" 1926	+ 1·1 "	47·6 "

Ako primerjamo izpremembe prirastkov

v poslednjih treh letih (1924—1926), vidimo, da sicer padajo odstotni prirastki na vlogah tako tudi oni na posojilih, da pa še iz tega ni mogoče s sigurnostjo izvajati nikakšnih zanesljivih zaključkov. Še-le, ako bomo te izpremembe zasledovali statistično vrsto let, bomo dobili zanesljivo merilo. Prva štiri leta po prevratu pa nam za presojo današnjih dni radi splošne svoje nenormalne narave ne morejo nuditi nikakega ključa k poznavanju tega, kar se na zadrugnem polju dandanes dogaja.

Predno zaključimo črtico o kreditnih zadrugah, naj v dodatek prikažemo še celokupne dohodke, ki so jih imele v l. 1926.

Stopnje kosmatih prejemkov			Število zadrug	V %	Vsote v 1000 Din	V %
do	10.000	Din	32	7.8	178	0.2
10.000	"	25.000	62	15.1	1.133	1.4
25.000	"	50.000	81	19.7	3.019	3.6
50.000	"	75.000	60	14.6	3.644	4.4
75.000	"	100.000	37	9.0	3.236	3.9
100.000	"	250.000	82	19.9	13.228	15.8
250.000	"	500.000	36	8.8	12.228	14.6
500.000	"	750.000	7	1.7	4.413	5.3
750.000	"	1.000.000	4	1.0	3.443	4.1
nad	1.000.000	"	10	2.4	39.124	46.7
Skupaj			411	100	63.651	100

Tudi te številke govorijo brez pojasnil same za sebe.

Ant. Kralj:

Petindvajsetletnica revizijskega zakona.

Pri nas še sedaj veljavni zakon o pridobitnih in gospodarskih zadrugah je bil izdan 9. aprila 1873.

Ni pa preteklo mnogo časa, odkar je bil stopil v veljavo, že so se pojavili glasovi, da ga je treba dopolniti, dasi je bil za tiste čase v obče primeren in se da še sedaj z njim splošno še dosti dobro shajati.

Število zadrug se je namreč zelo hitro množilo. Kmetje, delavci, obrtniki so si v čimdalje večjem obsegu snovali samopomočne gospodarske organizacije in delo v poedinih zadrugah je stalno naraščalo. Koncem l. 1872 je bilo v celi Avstriji vsega skupaj 1555 zadrug (med njimi kreditnih 943 in konsumnih 540). Koncem l. 1895 pa jih je bilo že 3778 (med njimi kreditnih 2766, konsumnih 450 in ostalih 562). Po izvršenih ugotovitvah je bilo v l. 1894 pri 2952 zadrugah 923.218 članov. Iz tega se vidi, da je zadrugna organizacija v kratkem času

krepro napredovala in se usidrala v najširših plasteh prebivalstva.

Čim bolj pa je zadrugništvo rastlo, tem bolj se je pojavljala tudi skrb, ali ne tvori avtonomno gospodarstvo zadrug nevarnosti za prizadete sloje, zlasti ker je velik del zadrug bil osnovan na neomejeni zavezi. Takšnih skrbí tudi ni manjkalo v zadrugnih krogih samih. Poslovanje zadrug je bilo v prvih početkih primitivno. Vodilni organi v zadrugah so imeli sicer dosti dobre volje, toda malo strokovne izvežbanosti. Zato dostikrat niso bili kos upravnim nalogam, ki so postale čimdalje bolj komplicirane.

Te nadloge in težave so skušale zadrug ublažiti popolnoma dosledno na način, primeren njihovu ustroju. Kot samopomočna organizacija so si ustvarile zveze, ki bi naj bile njihovi pomožni organi v upravnih in gospodarskih stvareh. V prvi vrsti naj bi zveze vršile posvetovalne, informacijske

posle, po potrebi pa naj bi bile tudi gospodarske matice svojim včlanjenim zadrugam.

Prva taka zveza je bila ustanovljena na Dunaju že l. 1869, še predno je bil izdan združni zakon.

Na slovenskih tleh je bila kot prva osnovana Zveza slovenskih posojilnic v Celju, in to l. 1883, ki se je kasneje preosnovala v Zadružno zvezo v Celju (l. 1905). Namen zveze je v smislu intencij njenega ustanovitelja Mihaela Vošnjaka imel biti, „da bi se deloma že obstoječe posojilnice še bolj razvijale in deloma, da bi se v krajih, kjer bi bila ustanovitev teh zadrug potrebna, pričele dotične priprave.“

L. 1895 se je v Ljubljani ustanovila Zveza kranjskih posojilnic in Gospodarska zveza. Prva je imela za cilj, da združi vse kranjske posojilnice, druga pa, da razširi organizacijo tudi po ostalih slovenskih pokrajinah in da združi v svojem okrilju tudi nedelarne zadruge. Obe ti dve organizaciji sta se razpustili l. 1899, mesto njiju pa se je osnovala Gospodarska zveza kot zadruga (poprej je delovala kot društvo), ki je imela koncem prvega poslovnega leta 1900 že 66 posojilnic in 33 drugih zadrug. L. 1903 se je ta osrednja organizacija zopet delila v Zadružno zvezo in Gospodarsko zvezo. Združna zveza je le nadaljevanje prvotne Gospodarske zveze z namenom, da izvršuje revizije in denarno izravnavo in da skrbi za varstvo združnih interesov.

Najvažnejši posel, ki so ga oskrbovale dotedanje zveze, so bile revizije. Združnim funkcionarjem je nemale preglavice prizadevalo knjigovodstvo, zlasti pravilno sestavljanje računskih zaključkov. Dosti jih je bilo, ki bilance nikakor niso mogli sami sestaviti. Bilo je pa tudi takih, ki so bili sicer nekoliko bolj veščji, ali so v lastno pomirjenje zahtevali od zvez strokovnjaka,

da jim je račune pregledal. Po navadi se je ob takih prilikah pregledalo tudi vse ostalo poslovanje.

Takšen je bil položaj, predno je bil izdan revizijski zakon z dne 10. junija 1903, drž. zak. št. 133. Revizije, ki so jih obavljale zveze, so bile popolnoma prostovoljne in se niso vršile ob določenih rokih in pri mnogih zvezah le na prošnjo zadrug.

Želje in zahteve glede izpremembe in dopolnitve združnega zakona iz l. 1873 so šle v bistvu za tem, da se doseže večja varnost za upnike in da se omilijo posledice neomejene zaveze. V prvi vrsti se je v tem smislu zahtevalo, da se uvede prisilna revizija zadrug.

Prvo pobudo v tem oziru je dal tajnik obče zveze samopomočnih pridobitnih in gospodarskih zadrug na Dunaju, Karol Wrabetz, ki je kot državni poslanec stavil v parlamentu tozadevni predlog 11. aprila 1891. Svoj predlog je ponavljal v letih 1897, 1899 in 1901. Dne 7. marca 1901 je bil njegov predlog odkazan narodno-gospodarskemu odseku, kjer je bil z malimi izpremembami odobren. V obeh zbornicah pa je bil potrjen po raznih obravnavah šele 7. marca 1903, dne 10. junija 1903 pa je bil sankcioniran.

Novi zakon, kratko imenovan revizijski zakon, je v bistvu uresničil prav za prav samo to, kar je bilo pri zadrugah že dejansko uvedeno in kar so zadruge same hotele.

V utemeljevanju parlamentarnega poročila o potrebi novega zakona se med drugim navaja, da zadruge same, ki bodo prizadete po novih zakonskih odredbah, že leta in leta zahtevajo uvedbo prisilne (obligatorične) revizije. Mnogoštevilne zadruge so se združevale v zvezah in tem zvezam prostovoljno nalagale to, kar predpisuje novi zakon.

Prizadevanja, prihajajoča direktno iz krogov interesentov, so privedla do spoznanja,

da je potrebna izvestna korektura principa skoro neomejene avtonomije, na katerem je zgrajeno zakonodajstvo o zadrugah. Nezadostno razumevanje združnih ciljev s strani oseb, ki so poklicane za vodstvo zadrug, brezbriznost za zadrugine zadeve, ki se včasih stopnjujejo do indolence, včasih celo zloraba, ki jo zakrivate zadrugini organi, vse to je v nekaterih slučajih vodilo do katastrof, ki vzbujajo strah, da bi se mogel princip avtonomije diskreditirati. Da se to prepreči, je bilo tem bolj potrebno uvesti periodične revizije, čim lažje se ta institucija spravi popolnoma v soglasje s principom avtonomije.

Skladno s tozadevnimi predpisi nemškega državnega zakona od 1. maja 1889 ima zakon pred vsem namen podvreči periodični reviziji gospodarstvo, torej materijelno stran zadruginega vodstva. Najvažnejša naloga revizije bo torej, podajati organom zadruga strokovne nasvete. Revizor naj na podlagi svojih obilnih izkušenj pokaže zadrugi najpripravnejšo pot, po kateri more doseči svoj cilj, na drugi strani naj jo varuje vsake nevarnosti, kateri se zadruga najlažje izpostavlja, če nestrokovno in nesmotreno gospodari. V okvir revizorjevih nalog pripada še, da razširi svoje delo tudi na pregled računskih knjig. Slednjič bode revizor pazil tudi na to, da bi zadruga vpoštevala določbe zakona in pravil, zlasti da ne bi prekoračila meje svojega delokroga.

Ker ima revizija tako znaten obseg, se morajo nujno opustiti kakoršnekolik zakonite posledice za zadrugo, ako ne bi pazila na uspeh revizije. Ako bi se imele ustanoviti neke prisilne odredbe, da bi se moralo ugoditi revizorjevim opominom, obseženim v revizijskem poročilu, potem bi se prenesla na revizorja tako velika odgovornost, da bi se revizor omejeval na navadno formalno pregledovanje. S tem bi se pa popolnoma

pokvaril pravi cilj revizije. Tudi z ozirom na avtonomijo zadrug in z ozirom na jamstvo članov za materijelne posledice zadruginega poslovanja se mora brezpogojno opustiti, da bi se podelila revizijska pravica z direktnim vplivanjem ali da bi se izvršitev revizijskih odredb mogla izsiliti z državnimi prisilnimi sredstvi.

Revizija sama kakor tudi zadruga morajo načelno sloneti na avtonomiji. Da more tako zamišljena revizija v polnem obsegu doseči svoj smoter in prav koristno učinkovati, to dokazujejo izkušnje, ki so jih dosegle obstoječe revizijske zveze. Redoma zadostujejo navadni opomini revizorjevi, da se napake odpravijo. Da se odstranijo razlike v mišljenju med zadruginim vodstvom in revizorjem, ki se ne morejo izravnati na licu mesta, je tu kot naravno najbolj poklicani organ zvezino načelstvo. Slučaji resnične in neopravičljive renitence zadruginega načelstva se morejo povečini odvrniti, ako se v zvezina pravila privzame določba, da se more taki zadrugi naložiti kazen ali pa da se more izključiti. V ostalem je poskrbljeno, da se mora revizijsko poročilo predložiti občnemu zboru. Vodstvo zadruga se bo torej vselej zagovarjalo pred forumom, ki je v prvi vrsti poklican, da presoja njegovo delovanje. Stvar občnega zbora bo, da s primernimi sklepi eventuelno magari izsili izpolnitev revizorjevih odredb.

Sam zakon, izdelan po teh načelih, je seveda zelo kratek. Poglavitne njegove odredbe so sledeče:

1. Vsaka zadruga mora biti revidirana vsaj vsako drugo leto.

2. Revizije izvršujejo praviloma zveze, ki so v ta namen izpolnile izvestne pogoje. Predpisi o reviziji deželnih odborov nimajo sedaj pri nas več pomena. Zadruga, ki niso organizirane v zvezah, revidirajo sodni revizorji.

3. Revizor ima pravico pregledati vse zadrugine spise in njeno delovanje in zahtevati vsakojaka pojasnila. Zadrugino nadzorstvo se ima pritegniti k reviziji.

4. Revizor naznani izvršitev revizije pristojnemu registracijskemu sodišču in pošlje revizijsko poročilo zadrugi; ako je bil imenovan od zveze, stori to potom zvezinega načelstva, ki doda revizijskemu poročilu svoje pripombe.

5. Zadrugino načelstvo obravnava takoj revizijsko poročilo z nadzorstvom. Poročilo se mora dobesedno prečitati na prvem prihodnjem občnem zboru. Nadzorstvo mora na občnem zboru podati svojo izjavo o uspehu revizije.

6. Za odpravo napak določi revizor izvesten rok. Ako preide ta rok brezuspešno, predložiti ima revizor svoje poročilo registracijskemu sodišču in sicer potom zvezinega načelstva, ako je bil imenovan od zveze, direktno pa, ako je bil imenovan od sodišča. Sodišče ima pravico, da v nekaterih slučajih, ki so v zakonu natančneje omenjeni, kaznuje zadrugo s kaznimi zaradi nereda.

7. Revizor je dolžan molčati o vseh poslovnih tajnostih, ki jih zazna ob priliki revizije, razun kolikor bi jih morda grajal v revizijskem poročilu.

V naredbi pravosodnega in notranjega ministrstva z dne 24. junija 1903, drž. zak. št. 134 je predpisano, da morajo biti revizorji vpisani v revizorski seznam. Dalje dovoljuje ta naredba, da smejo zveze izdajati za svoje revizorje posebna navodila, kako naj izvršujejo revizije. V § 16. naredbe je nekoliko natančneje nego v zakonu samem opisano, kake pravice ima revizor in kakšne dolžnosti. Revizor ima pregledati vse uredbe in vse poslovanje zadruge v vseh panogah njene uprave. Pregledati ima ne samo računsko delo, knjigovodstvo, pravočasno in dejstvom odgovarjajočo sestavo računskega

zaključka in podobno, ampak se ima tudi prepričati, če zadruga v svoji osnovi in v vsem svojem delovanju odgovarja določbam združnega zakona ter namenom in svrham združništva v obče.

Tej naredbi so bila dodana tudi razna vprašanja o stvareh, na katere naj bi se pri reviziji posebno pazilo. Seveda je pa smatrati ta vprašanja bolj kot nekako splošno navodilo, kako naj bi se revizija vršila. Poleg tega pa mora revizor obračati svojo pozornost oni strani materijelnega in formalnega poslovanja, ki prihaja z ozirom na vrsto in kakovost dotične zadruge najbolj v poštev. V obče mora revizor svojo kontrolo prilagoditi posebnostim vsake posamezne zadruge.

Glasovi o potrebi, da se izpremeni združni zakon, pa vkljub temu niso potihnili, zlasti ker se je oglašala tudi kritika, da revizijski zakon sam ni tako brez napak, kakor se je prvotno mislilo. Vsled tega so se v ministrstvu vršile priprave, da se predela celotna združna zakonodaja. Da bi zaslišala mnenje združnih krogov samih, je bila vlada v aprilu v l. 1908 sklicala anketo združnih zastopnikov in jim predložila v razpravo celo vrsto vprašanj, kako naj bi se združni zakon izboljšal. Pri tej anketi je v odlični meri sodeloval tudi pokojni dr. J. Krek. Anketa se je vršila v treh skupinah: dne 27. aprila 1908 in v naslednjih dneh so zborovali zastopniki kmetijskih zadrug, dne 4. maja 1908 eksperti iz krogov obrtnih zadrug, dne 7. maja pa zastopniki trgovstva in konzumnih društev. Sklepi tako raznovrstnih organizacij seveda niso mogli biti enotni. Zato tudi vladni načrt novega združnega zakona, ki je bil izdelan po načelih, ki jih je zastopala ta anketa, in je bil predložen poslanski zbornici v novembru l. 1911, v mnogih ozirih ni zadovoljil združnih krogov, ker je hotel vpoštevati ko-

likor mogoče vse na anketi izražene želje in zahteve, čeprav so si med seboj često nasprotovale.

Do podrobnejših razprav o tem zakon-

skem načrtu ni bilo prišlo. Ker je kmalu nato izbruhnila svetovna vojna, so ostali zakonski predpisi glede izvrševanja revizij neizpremenjeni.

.....

Dr. Valenčič:

Dolžnosti nadzorstva pri zadrugah.

Zadružni zakon je dal zadrugam možnost, da si poleg načelstva postavijo tudi še nadzorstvo. Nadzorstvo sicer ni za zadrugo obvezno. Le tista, ki v pravilih določi, da ga bo imela, je k temu obvezana. Za slučaj, da ima zadruga nadzorstvo, mu je pa zadružni zakon odkazal važne naloge, ki jih mora vršiti.

Nadzorstvo je, kakor pove že tudi samo ime, tisti zadružni organ, ki nadzira poslovanje načelstva in drugih organov, kakor tudi pooblaščenec zadruga.

Nadzorstvo mora biti izvoljeno iz srede zadružnikov. Nezadružniki ne morejo postati člani nadzorstva. Ravnotako ne more biti član načelstva obenem član nadzorstva, to dvoje se izključuje. Je pa tudi jasno, da član nadzorstva, ki bi bil tudi član načelstva, ne bi mogel svojih nadzorstvenih nalog nepristransko vršiti, ker bi nadziral sam sebe.

Zakon določa, da ima nadzorstvo nadzirati poslovanje zadruga v vseh ozirih. Vsak čas sme zahtevati vpogled v knjige in pisma, prešteti denar v blagajni in poučiti se o vseh tekočih zadevah. Nadzorstvo sme celo, če se mu zdi potrebno, začasno odstaviti načelstvo in uradništvo od izvrševanja njihovih nalog in odrediti potrebno za nadaljno vodstvo zadruga. Mora pa v takem slučaju čimprej sklicati občni zbor. Dolžnost nadzorstva je tudi, da pregleda letne račune, računске zaključke in predloge glede razdelitve čistega dobička, (to za naše zadruga, ki uživajo davčno prostost in morajo čisti dobiček

redno pripisati rezervnemu zakladu, ne velja več). O tem mora nadzorstvo poročati na občnem zboru. Nadzorstvo mora v slučaju, da zahtevajo koristi zadruga, sklicati tudi občni zbor, kar je sicer dolžnost načelstva.

Pravila zadruga sicer lahko predpišejo nadzorstvu obsežnejše naloge, ne smejo pa skrčiti teh, ki jih določa zakon.

Člani nadzorstva jamčijo, kot pravi zakon, za vso škodo, ki bi nastala vsled neizpolnjevanja njihovih dolžnosti. Oni morajo svoje naloge vedno vršiti s pridnostjo in pozornostjo, ki je pri navadnih sposobnostih običajna. Seveda jamčijo člani nadzorstva tudi, če slabo izpolnjujejo svoje dolžnosti in ne samo, če jih ne izpolnjujejo. Jamstvo velja tako nasproti zadrugi kot nasproti zadružnikom in upnikom.

Nadzorstvo je tudi pooblaščen, da vodi proti načelstvu procese, ki jih občni zbor sklene. Nadzorstvo zastopa zadruga tudi tedaj, ko načelstvo nastopa s tožbo proti zadrugi.

Za izvrševanje nadzorstva je poklicano vse nadzorstvo skupaj, ne pa vsak posamezen član posebej. Zato ne sme vsak na svojo roko nadzirati in se vtikati v vse stvari, po svoji volji grajati in dajati navodila. More pa nadzorstvo enega člana pooblastiti, da pregleda poslovanje in napravi primerne ukrepe.

Podali smo vse določbe, ki jih ima zakon glede nadzorstva pri zadrugah z namenom, da naše zadruga oziroma njihovi

voditelji spoznajo, kakšen delokrog pripada nadzorstvu. Čeprav so te naloge važne, moramo priznati, da se naša nadzorstva tega ne zavedajo. Vse naše zadruge imajo v svojih pravilih določeno tudi nadzorstvo kot združni organ. S tem so pokazale, da obstoja potreba, da je pri zadrugah en organ, ki je poklican, da nadzira vse delovanje, vendar pa je veliko število takih zadrug, kjer nadzorstvo sploh ne vrši ali pa slabo vrši svoje dolžnosti.

Revizijska poročila vedno in vedno zopet omenjajo, da nadzorstvo nima nobenih sej in da se svojih nalog niti najmanj ne zaveda. So sicer tudi zadruge, kjer so pač skupne seje načelstva in nadzorstva, a posebnih sej nadzorstva pa ni. Čeprav je treba v takih slučajih priznati nadzorstvu dobro voljo do dela pri zadrugi in so take skupne seje tudi koristne, vendar kažejo, da nadzorstvo ne razumeva svoje naloge. Ni naloga nadzorstva, da odločuje o tekočih zadevah, če za posamezni slučaj ne določujejo tega pravila, ampak njegova naloga je, da poslovanje samo nadzira. Nadzorstvo naj bi na svojih sejah razpravljalo, kako odpraviti razne nepravilnosti ali pomanjkljivosti, ki jih je v poslovanju zasledilo, in potem naj svoje sklepe sporoči načelstvu. Na skupnih sejah, kjer so navzoči tudi člani načelstva, ki so različne nerednosti, pa če tudi neznatne, sami zakrivili, ni mogoče tako nepristransko govoriti in razpravljati o napakah. Pa tudi skupne seje ne morejo podati samo mnenja nadzorstva, ker tam se glasuje skupno in ima načelstvo glavno besedo. Navadno je načelstvo tudi številnejše, radi česar bi nadzorstvo bilo vedno v manjšini in bi s svojimi predlogi ne moglo prodreti, če bi člani načelstva bili proti.

Seveda so potrebne tudi skupne seje, toda na njih naj se ne obravnavajo stvari, o katerih mora nadzorstvo samo sklepati.

Na skupnih sejah naj se rešujejo tekoči posli v kolikor to zahtevajo pravila. Priporočljiva je tudi navada, da se en član nadzorstva, ki ga pooblasti nadzorstvo, udeležuje vseh sej načelstva, tako da je poučen o vseh tekočih zadevah in pozna vse sklepe. Na ta način bo moglo nadzorstvo poslovanje zadruge najbolje nadzirati.

Nadzorstvo ne vrši pri zadrugah največkrat svojih dolžnosti, ker je mnenja, da mora načelstvu itak zaupati, in se boji, da bi mu člani načelstva njegovo nadziranje zamerili in smatrali kot izraz nezaupanja. Tako mnenje je popolnoma napačno. Pravila in zakon predpisujejo za nadzorstvo dolžnosti brez ozira na to, če je načelstvo tako, da se mu more zaupati ali ne. Šaj pa tudi ni namen nadzorstva, da bi odkrivalo razne nerednosti, ki jih načelstvo ali člani načelstva zakrivijo vedoma v škodo zadruge ali združnikov, do takih nerednosti pri zadrugah sploh ne bi smelo priti, ampak namen nadzorstva je, da kot pooblaščenec združnikov skrbi, da se vrši poslovanje po pravilih, ter da so varovane koristi članov, ki bi trpele, vsled takih malih nepravilnosti, ki se pripetijo pri vsakem poslovanju, vsled zmotljivosti ljudi. Če ne bi bila kakšna pomanjkljivost pravočasno odkrita, bi mogla nastati iz nje škoda. Naloga nadzorstva je, da take stvari prepreči. Z zgledi bomo pokazali, kako naj se pri posameznih zadrugah vrši nadzorstvo. Nadzorstvo mora poznati dobro združna pravila kakor tudi vsa načela združnega poslovanja, da bo njegovo delo uspešno.

Načelstvo in nadzorstvo imata vsak svoj določen delokrog in cilj obeh mora biti procvit zadruge. Pri tem skupnem delu mora seveda vladati medsebojno zaupanje in razumevanje. Če obstoja med njima nasprotje, ter gledata le, kako bosta eden drugemu nagajala in odkrivala napake in ovirala delo,

potem je jasno, da tako nadzorstvo ne bo zadrugi prineslo koristi. Načelstvo in nadzorstvo morata drug drugega pri delu podpirati in si medsebojno pomagati. To je po zakonu namen sodelovanja med obema.

Naj navedemo par zgledov, da pokažemo, kje se zgodi pri zadržnem delovanju največ napak in kje je vsled tega delo nadzorstva najbolj potrebno.

Revizije zadrug kažejo, da marsikatera ne zna voditi članskega imenika ter postopati pravilno s pristopnicami in, da nastanejo vsled tega velike napake. Če bi nadzorstvo poznalo svoje dolžnosti in pregledalo, če so pristopnice pravilno podpisane in izpolnjene, bi moglo odkriti vse slučajne napake, ki so se zgodile vsled naglice ali pa raztresenosti.

Važnejša naloga nadzorstva pa je pri posojilnicah nadziranje posojil kar se tiče sigurnosti. Nadzorstvo naj se povsod prepriča, ali so posojila varna, pravilno dovoljena in ali se redno plačujejo obresti in posojilo odplačuje. Če zapazi, da dolжник ne izpolnjuje pogojev, pod katerimi se mu je posojilo dovolilo, ali pa da so kje kakšne nepravilnosti, naj vedno na to opozori načelstvo, da nedostatke odpravi. Nadzorstvo naj pazno zasleduje spremembe v gospodarskem stanju dolžnikov, zato mora biti natančno poučeno o dolžnikih zadruga. Če se gospodarsko stanje dolžnikov poslabša, je treba skrbeti, da se terjatve tako zavarujejo, da ne utрпи zadruga izgube. Vsa posojila morajo biti zavarovana s poroštvom ali pa vknjižbo, načelstvo ne sme dovoljevati kakšnim dolžnikom posebnih ugodnosti, n. pr. nižjo obrestno mero ali brez poročstva itd. Na vse to naj nadzorstvo pazi.

Ravno tako naj pazi nadzorstvo kam in kako nalaga zadruga denar. Ker morajo zadruga gledati, da je denar varno in ko-

ristno naložen, naj svoj denar nalagajo pri Zvezi.

Tudi pri drugih zadržgah, n. pr. blagovnih, naj nadzorstvo v prvi vrsti pazi na dolžnike zadruga in skrbi, da bodo terjatve vedno izterljive. Svojo pozornost naj obrača na zaloge blaga, da se blago ne kopiči in da niso mogoče z blagom nobene manipulacije v škodo zadruga.

Nadzorstvo mora, če hoče res nadzirati poslovanje zadruga, pregledovati poslovne knjige. Pri tem pa ni njegova naloga, da pregleda, če so vsote prav seštete. Glavno je, da vpisi v knjigah odgovarjajo resnici. Tega pa nadzorstvo ne bo nikoli dognalo, če se vpogled v knjige izvrši šele na občnem zboru, kakor kažejo mnogi zapisniki. Tekom par minut knjig ni mogoče pregledati z ozirom na pravilnost vpisov, zato tudi ne verjamemo, da bi tisti zapisniki govorili resnico, ki poročajo, da je nadzorstvo na občnem zboru pregledalo in primerjalo glavne in pomožne knjige, ter da jih je našlo v redu. Kljub temu, da je nadzorstvo knjige pregledalo, pride ob priliki revizije dostikrat na dan, da ni vse v redu, kakor bi moralo biti. To kaže, da nadzorstvo slabo izpolnjuje svojo dolžnost.

Dobro nadzorstvo je najbolj sposobno, da dvigne ugled zadruga pri tistih, ki ji zaupajo denar. Sicer je že res, da tudi Zveza nadzira zadruga, a zvezino nadzorstvo ne more biti popolno, ker revizorji ne morejo poznati vseh razmer zadruga, ki jo revidirajo. Kakšni so dolžniki, ali so posojila varna ali ne, tega revizor ne more v vsakem slučaju dognati. Zato je delovanje nadzorstva, ki kontrolira vse poslovanje, izpopolnenje revizije, ki ga zadruga, ki hoče biti vestna in, ki drži na svoje dobro ime, ne sme pogrešati.

Ant. Kralj :

Iz novomeškega zadružnega registra.

V 11. in 12. številki Narodnega Gospodarja iz l. 1926 sem bil priobčil nekaj statističnih podatkov iz zadružnega registra deželnega sodišča v Ljubljani po stanju koncem l. 1925. Razpravo nadaljujem in podajam v naslednjem podatke iz zadružnega registra trgovskega sodišča v Novem mestu.

Prva zadruga je bila v območju okrožnega sodišča v Novem mestu ustanovljena in vpisana 12. februarja 1875. Bila je to še sedaj obstoječa Prva dolenska posojilnica v Metliki. Od tedaj pa do konca l. 1925 je bilo v novomeškem zadružnem registru vpisanih vsega skupaj 234 zadrug. Med njimi je bilo nemških zadrug na kočevskem ozemlju 27 (12 kreditnih, 2 konzumni, 12 živinorejskih in 1 stavbinska), a ena posojilnica je bila utrakvistična. Druge so bile slovenske.

Kreditnih zadrug je bilo vpisanih skupno 101, med njimi 89 rajfajznovk in 12 drugovrstnih.

Kmetijskih zadrug je bilo osnovanih 64 in sicer: mlekarskih 9, živinorejskih 30, vinarskih 7, strojnih 8, za prodajo lesa 4, zadružnih elektrarn 4, agrarna zajednica 1, pašniška 1, trtorejska 1.

Konzumnih (nabavnih in prodajnih) zadrug je bilo vpisanih 62. Zadrug za pospeševanje domače obrti je bilo vpisanih samo dve: 1 lončarska in 1 zveza lesnih domačih obrti. Dalje so bile ustanovljene 3 stavbinske zadruge, 1 tiskarniška in 1 gradbeno obrtna.

Od teh 234 zadrug jih je bilo do konca l. 1925 izbranih 78 (v 75 slučajih zaradi končane likvidacije, v 3 slučajih vsled konkurza).

Koncem l. 1925 je ostalo potemtakem v okolišju novomeškega trgovskega sodišča vpisanih še 156 zadrug ali približno 66% vseh vpisanih.

Razmerje med vpisanimi in izbranimi zadrugami nam pojasnjuje sledeča razpredelnica:

	Število vpisanih	Število izbranih	L. 1925 jih je še ostalo
Rajfajzenske posojilnice	89	12	77
Druge posojilnice	12	3	9
Mlekarske zadruge	8	2	6
Živinorejske zadruge	39	19	11
Vinarske zadruge	7	5	2
Strojne zadruge	8	5	3
Za prodajo lesa	4	2	2
Zadružne elektrarne	4	1	3
Agrarne zajednice	1	—	1
Pašniška	1	1	—
Trtorejske	1	1	—
Konzumne, nabav. in prodajne	62	24	38
Stavbinske	3	2	1
Tiskarniške	1	1	—
Lončarske	1	—	1
Lesnoobrtne	1	—	1
Gradbene	1	—	1
skupaj	234	78	156

Iz tega pregleda se vidi, da so najbolj solidne zadružne ustanove rajfajzenske (kmečke) posojilnice, dočim je opaziti pri vseh drugih skupinah večjo ali manjšo nestalnost. Posebno mnogo izbrisov je bilo pri živinorejskih, vinarskih in strojnih zadrugah, pa tudi pri nabavnih in prodajnih (konzumih) je razmerje v tem oziru zelo neugodno.

Še neugodnejše bi bilo to razmerje, ako bi upoštevali število onih zadrug, ki sicer še niso bile izbrisane, pač pa so se nahajale v likvidaciji. Takih zadrug je bilo vsega skupaj 13 in to: 2 kreditni zadrugi (rajfajznovki) 1 sadjarska in vinarska zadruga, 2 živinorejski zadrugi, 1 strojna, 1 za prodajo

lesa, 1 agrarna zajednica, 1 stavbinska zadruga in 4 konsumne.

Kar se tiče časovnega razvoja, je pomniti, da se je združništvo v prvih 20 letih po Dolenjskem zelo počasi razvijalo.

Od l. 1875 do konca l. 1894 je bilo ustanovljenih le 10 zadrug in to 9 kreditnih (med njimi 2 rajfajznovki in 6 šulcedeličevke) ter ena trtoreska. Kot prva je bila vpisana, kakor je bilo že uvodoma omenjeno Prva dolenjska posojilnica v Metliki (12. januarja 1875), ki je torej najstarejša zadruga na Dolenjskem. Čez 10 let sta ji sledili: Posojilnica v Črnomlju (20. januarja 1885) in Okrajna posojilnica v Krškem (14. aprila 1885). Zatem je bila vpisana Posojilnica v Ribnici (1. oktobra 1888). Te prve posojilnice so bile vse osnovane kot šulcejevke. Kot prvi rajfajznovki sta bili vpisani: Posojilnica v Žužemberku (24. marca 1891) in Posojilnica v Dobropoljah (28. decembra 1894).

Združništvo se je torej tudi na Dolenjskem pričelo s posojilništvom.

Od zadrug iz te prve dobe obstoje še danes vse razun 2 (nemška posojilnica za Kočevje, Leinfeld in Schwarzenbach ter trtoreske zadruge v Krškem).

V naslednjem desetletju 1895 — 1904 se je pričelo dokaj živahnije gibanje. Osnovano se je 51 novih zadrug in sicer kreditnih 34 (30 rajfajznovk in 4 šulcejevke, 2 mlekarški zadrugi, 1 vinarska in 14 nabavnih (konsumnih)). Ta primeroma veliki napredek je pripisovati predvsem dejstvu, da je v tej dobi že nastopal Dr. J. Ev. Krek, ki je dal pobudo za ustanovitev mnogih novih zadrug.

Od 34 kreditnih zadrug, osnovanih v tem desetletju, obstoje razun 1 (Centralna posojilnica v Krškem) še vse.

Značilne za to dobo so poleg rajfajznovk predvsem nabavne (konsumne) zadruge, katerih se je v tem času osnovalo kar

14. Prva taka zadruga je bilo kočevsko rudniško konsumno društvo (vpisano 11. julija 1895), druga pa Kmetijsko društvo v Dobropoljah (vpisano 2. junija 1896). Toda nabavne zadruge niso imele kaj prida odporne sile: od 14 v tej dobi ustanovljenih jih je ostalo le še 5, dočim jih je bilo 9 izbranih (7 vsled likvidacije, 2 sta bili prišli v konkurz in sicer kmetijski društvi v Ribnici in Dolenji vasi).

V tej dobi je bila ustanovljena tudi prva mlekarška zadruga in to v Trebelnem (23. maja 1900), ki še obstoji, dočim je druga, t. j. mlekarška zadruga v Radečah kasneje likvidirala. Istotako je likvidirala prva vinarska zadruga, dne 29. novembra 1901 vpisano Dolenjsko kletarsko društvo v Novem mestu.

V sledečem desetletju 1905 — 1914 je bilo ustanovljenih in vpisanih kar 100 novih zadrug in sicer 48 kreditnih (47 rajfajznovk in 1 šulcejevka), 3 mlekarške zadruge, 29 živinorejskih (med njimi 12 nemških), 5 vinarskih, 8 strojnih, 1 pašniška, 3 konsumne, 2 stavbinski in 1 tiskarniška. Da je število novih zadrug tako zelo narastlo, je deloma pripisovati okolnosti, da je bila l. 1907 ustanovljena Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani, ki je takoj spočetka razvijala živahno propagando in osnovala mnogo novih zadrug.

Marsikatera zadruga, ki je bila ustanovljena v tej dobi, pa ni bila ustanovljena s pravim premislekom. Zato je mnogo teh združnih tvorb imelo le kratek obstanek. Od 47 rajfajznovk, ki so bile vpisane v tem desetletju, se jih je kasneje razdružilo 12. Od 29 novih živinorejskih zadrug jih je likvidiralo celo 19. Ravno tako se je slaba godila vinarskim zadrugam: od 5 novih so se razdružile 4. V celoti je bilo od teh 100 novih zadrug tekom časa izbranih 47, dokaz, da se pri ustanavljanju ni postopalo s potrebnim previdnostjo.

V razdobju 1915 — 1925 se je ustanovilo 73 novih zadrug. Med njimi je bilo 10 kreditnih (8 rafajznovk, 2 šulcejevki), 3 mlekarske, 1 živinorejska, 1 vinarska, 4 za prodajo lesa, 4 zadružne elektrarne, 1 agrarna zajednica, 45 nabavnih (konsumnih), 1 stavbinska, 1 lončarska, 1 lesobratna in 1 gradbena. Tekom vojne dobe sta se osnovali le 2 zadrugi, vse druge so bile ustanovljene po prevratu. Kot posebnost je omeniti, da so se zopet v večjem številu začele snovati konsumne zadruge, kar je bilo v zvezi s takratnimi težavami pri nabavi živil. Toda tudi sedaj se je pokazalo, da se te vrste zadrug ne snujejo na solidni podlagi, kajti od 24 novih nabavnih zadrug se jih je do

konca 1. 1925 razdružilo že 11, dočim so se 4 nahajale v likvidaciji. Med nove nabavne (konzumne) zadruge je všteti tudi 13 nabavljalnih zadrug državnih uradnikov, od katerih je pa bilo do konca 1. 1925 izbranih 5, a 2 sta stopili v likvidacijo.

Glede nemških zadrug v kočevskem ozemlju bodi še posebej omenjeno, da je od 12 kreditnih zadrug bilo kasneje izbranih 4, in jih je ostalo koncem 1. 1925 vpisanih še 8, od katerih pa 2 ne poslujeta. Od 12 nemških živinorejskih zadrug so bile do konca 1. 1925 vse izbrisane. Ravno tako je bila izbrisana 1 stavbinska zadruga, od 2 konsumnih zadrug pa je bila izbrisana 1, 1 sicer še obstoji, a je v likvidaciji.

□ | □ | □ | □ ZADRUŽNIŠTVO. □ | □ | □ | □

ZADRUGAM!

Računski zaključki. Dasi je večina zadrug že imela svoje občne zборе, nam vendar niso še vse poslale računskih zaključkov. Zato pozivamo take zadruge, da to kar najhitreje store. Tiste zadruge, ki še niso imele občnih zborov, pa naj jih čimprej skličejo, rok za občne zборе, ki ga ima večina zadrug določenega v pravilih, je že potekel z junem. Zato naj pohitijo s sestavo bilanc, kjer jih še niso sestavili.

Poštninska prostost zadrug. Ker si niso še vse zadruge na jasnem, kako je z poštninsko prostostjo, navajamo tu člen 56. zakona z dne 31. julija 1925, ki je poštninsko prostost za naše zadruge uvedel. Člen 56. se glasi: Vse zadružne zveze s svojimi zadrugami, ki poslujejo v okviru srbskega zakona o poljedelskih in obrtnih zadrugah, in one, ki so članice „Glavnega zadružnega Saveza“ so oproščene poštnine za dopisovanje, tiskovine in denarne pošiljke, ki jih

pošiljajo v medsebojnem občevanju zadrug z Zadružno zvezo in z Glavnim Zadružnim savezom v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev v Beogradu“, po odredbi srbskega zakona z dne 4. oktobra 1899“. Oproščene so torej zadruge poštnine le v dopisovanju z Zvezo, ne pa mogoče v občevanju z drugimi zadrugami. Taka pisma morajo pa biti opremljena s štampljko ali pa mora biti drugače zapisano: „Poštnine prosto po čl. 56. zak. 31. VII. 1925“.

Tridesetletnica mlekarske in sirarske zadruge v Dol. Logatcu. Ni veliko naših mlekarskih zadrug, ki se morejo ponašati z tridesetletnim uspešnim delovanjem. Zato se nam zdi potrebno, da omenimo take jubileje dela, da služijo drugim za vzgled in v izpodbudo. Iz poročila Mlekarske in sirarske zadruge v Dol. Logatcu posnemamo, da je imela koncem leta 1927 501 člana, ki so skupaj donesli lansko leto v mlekarstvo 427.655 litrov svežega mleka in 85 kg masla,

za kar je zadruga plačala 835.880 Din. Prodala je zadruga 72.600 litrov svežega mleka, iz ostalega je izdelala 3.036 kg masla in 27.500 kg sira. Zadruga je delila tudi podpore svojim članom za poginule krave. V ta namen se je izplačalo lansko leto 6.500 Din.

Točilna pravica konsumnih društev. Neka naša zadruga je dobila sicer od velikega župana dovoljenje za točenje pijač na osnovi čl. 16 in 41 pravilnika o gostilnah, ni pa imela še dovoljenja finančne oblasti, ki jo predpisuje čl. 53. omenjenega pravilnika ter čl. 1. pravilnika o točarinski pravici. Vsled tega jo je finančna oblast prijela radi neupravičenega točenja. Opozarjamo zato vse zadruge, da si izposlujejo tudi potrebno dovoljenje finančnega ravnateljstva, da ne bodo imele nepravilnosti.

20 letnica posojilnice. V Mozirju se bo dne 19. avgusta slovesno proslavila 20 letnica kmečke hranilnice in posojilnice. Za ustanovitev ima največ zaslug vpokojeni župnik Fr. Gosak, bivši kaplan v Mozirju. Največ dela so v dobi 20 let izvršili pri posojilnici gg. Ivan Cesar, poslanec Fr. Štrulcelj, posebno pa marljivi in vestni tajnik Anton Lekše. Pri slavnosti bo govoril poslanec Vlad Pušenjak, ki je ustanovil posojilnico.

Smrt zadrugarjev. Umrl je 7. t. m. go. spod Aleš Vidmar v Šenčurju pri Kranju. Hranilnica in posojilnica v Šenčurju je izgubila z njim svojega dolgoletnega člana načelstva. — Ustanovitelj in predsednik Hranilnice in posojilnice v Kranju duh svetnik in župnik g. Anton Koblar je preminul dne 9. avgusta. Bil je odličen delavec na gospodarskem in kulturnem polju. — V Št. Petru pri Novem mestu je umrl 22. julija g. Matej Hrastar, odbornik Hranilnice in posojilnice od njenega postanka dalje, to je skozi 20 let. Naj jim bo ohranjen časten spomin!

† **Stjepan Radič.** Dne 8. t. m. je umrl g. Stjepan Radič, eden izmed pionirjev hrvatskega zadrugništva. Kmetsko gibanje, ki ga je on priklinal v življenje, je dalo šele pripravna tla za zadrugni pokret. Vendar pa Radiču, ki je vse svoje moči položil v politiko, ni ostalo ne časa in ne sil, da bi izvedel svoj gospodarski program in organiziral v zadrugništvu hrvatskega kmeta. Ni pa imel sodelavcev, ki bi bili pripravljeni s podrobnim delom oživitvoriti načrte, ki jih je Radič podal le v velikih obrisih. Razen tega pa ovirajo razvoj zadrugništva na Hrvatskem močne banke, ki imajo ves interes na tem, da obdrže vodstvo kreditne organizacije v svoji roki. Organizacija hrvatskega zadrugništva je vprašanje bodočnosti. Stjepanu Radiču pa bo ostala zasluga, da mu je začrtal smernice. Zato bomo ohranili zadrugarja Radiča v častnem spominu!

Kmetijsko zadrugništvo na Češkem. „Centrokoooperativ“, centralna organizacija kmetijskih zadrugnih zvez je obsegala koncem leta 1927 12 članic zadrugnih zvez z 9572 zadrugami. Glavne vrste so kreditne zadruge, ki jih je 5526, nabavnih in prodajnih je 377, mlekarskih 372, zadrug za izdelavo špirta in škroba 269, strojnih in elektraren 1270 in konsumnih zadrug pa 1070. Večina konsumnih zadrug odpade na Slovaško (863), ostale pa v glavnem na podkarpatsko Rusijo (101). V drugih pokrajinah je število kmetijskih konzumov, ki pripadajo k „Centrokoooperativ“ neznatno. Lasten kapital vseh zadrugnih zvez je koncem leta 1926 znašal 137.7 milj. Kč. Hranilne vloge so znašale pri zvezah 1619.7 milj. Kč. V letu 1927 so prodale zadrugne zveze oz. njihove blagovne centrale 16.272 vagonov žita, 13.385 vagonov drugih pridelkov in 112.731 vagonov kmetijskih potrebščin. Cel promet v blagu je znašal 141.731 vagonov v vrednosti 1020 milj. Kč.

V teh številkah je skrito ogromno delo, ki ga zadružništvo vrši v korist češkega kmetijstva. Svoj napredek v kmetijstvu ima Češka gotovo zahvaliti v veliki meri tudi zadružništvu. Tudi pri nas mora zmagati prepričanje, da je izboljšanje kmetijstva mogoče le potom zadružništva.

Razdelitev članstva po poklicih v nemškem zadružništvu. Rajfajznova Zadruga je napravila statistiko članstva svojih zadrug po poklicih. Iz te statistike razvidimo kako se člani delijo z ozirom na poklice. Pri hranilnicah in posojilnicah odpade 58.4% na kmetovalce, 14% na obrtnike, 11.4% na delavce v obrtih, 4% na kmetijske delavce, 5% na uradnike in nameščence, 2.2% na duhovnike in učitelje, ostanek 5% pa na razne druge poklice. Od kmetovalcev je večina malih in srednjih posestnikov. Kmetovalci s kmetijskimi obrati od 5—20 ha zavzemajo 37.6% celokupnega kmetijskega članstva, majhne kmetije z 2

do 5 ha velikosti zavzemajo 29.6%, parcelni obrati (pod 2 ha) 19.5%, velika kmetija (20—100 ha) 12.2%, veleposestva nad 100 ha pa 1.1%.

Tudi državna zveza nemških konsumov v Kollnu je napravila razdelitev članov svojih zadrug po poklicih. Od celokupnega članstva (okrog $\frac{3}{4}$ milj.) odpade 48.6% na delavce in nameščence v industriji in obrti, 30.4% na državne in občinske uradnike ter delavce, 5.6% na samostojne obrtnike, tovarnarje, trgovce i. t. d., 3.3% na kmetovalce, 0.6% na uslužbence v kmetijstvu, 1.8% na proste poklice in 9.7% na osebe brez določenega poklica.

Smrt odličnega nemškega zadrugarja. 2. julija t. l. je umrl v Hamburgu ustanovitelj in ravnatelj osrednje zveze nemških konsumov H. Kaufmann. Celih 25 let je stal na čelu Zveze. Bil je ne samo praktik ampak tudi znan teoretik zadružništva in je užival v svetovnem zadružništvu velik ugled.

GOSPODARSTVO.

Kredit za obnovo vinogradništva v Dalmaciji, Hercegovini, Črni gori in južni Srbiji, dovoljen s čl. 59 fin. zak. v znesku 30 milj. Din, bo razdeljen na poedine oblasti v sledečem razmerju: dubrovniška oblast dobi 6 milj. Din, splitska 3, mostarska 6, zetska 2, bitoljska 5, kosovska 1.5, skopljan-ska 4, bregalniška 2, vranjska 0.5. Posojila, ki jih bodo dobili vinogradniki omenjenih oblasti za obnovo vinogradov, bodo brezobrestna. Za vsak ar obnovljenega vinograda bo dobil vinogradnik največ 100 Din, vsega skupaj pa bo dobil največ 10.000—, to je za obnovo enega hektarja vinograda. Posebni odbori, ki bodo osnovani za vsako oblast posebej, bodo reševali prošnje vinogradnikov za podelitev teh posojil. Vsi denarni posli

pa so poverjeni ravnateljstvu za poljedelski kredit, ki bo imelo nalogo izposojila izplačevati.

Živlinozreja v l. 1927. Ministrstvo za poljedelstvo je napravilo statistiko stanja živine v naši državi za l. 1927. Konj je bilo v naši državi 1,210.310, od teh je bilo žrebet pod tremi leti 207.607; kobil nad tremi leti 476.924; žrebcev nad tremi leti 23.848; konj starejših nego tri leta 411.913. Goveje živine je bilo skupaj 3,729.343 glav; od tega odpade na teleta pod enim letom 526.136, na junce od dveh let 567.752, na junice in krave nad dvema letoma 1,671.207, na bike starejše od dveh let 73.668 in na volove nad dvema letoma 890.580 glav. Prašičev smo imeli skupaj 2,769.848; od te

vsote je bilo prašičkov pod enim letom 1,367.058, mrjascev za pleme 62.128, svinj nad enim letom 656 384, prašičev za pitanje 684.280. Ovc je bilo 7,735.915, koz pa 1,738.958 glav, oslov 97.509, mezgov 14.865 in 30.980 bivolov. Perutnine je bilo v celi državi 16,279.432 od tega 13,838.973 kokoši, 863.614 rac, 976.977 gosi in 599.868 pur. Panjev je bilo vseh skupaj 608.120. Dočim se je število goveje živine in prašičev od l. 1921 zmanjšalo, se je število konj nekaj pomnožilo.

Trgovinska pogodba z Avstrijo. Dne 9. julija je bila na Dunaju podpisana nova trgovinska pogodba med Avstrijo in našo državo. Ker je Avstrija hotela pri pogajanjih predvsem zvišati carinsko zaščito svojega kmetijstva, je bil položaj naše države, ki ima kot agrarna država interes, da doseže ugodnosti za izvoz poljedelskih produktov, prilično težaven, posebno pa še radi tega, ker je hotela varovati tudi koristi naše domače industrije. Če primerjamo sedanjo pogodbo s prejšnjo vidimo, da smo sicer marsikje na slabšem, a da smo tudi nekaj pridobili. V Avstrijo izvažajo osobito Slovenija težke vole in mesnate prašiče. Po novi pogodbi bo znašala carina od pitanih volov nad 500 kg teže 8.50 šilingov od 100 kg in 10 š.l. od volov izpod 500 kg žive teže. Ker pa izvažajo Slovenija le vole nad 500 kg je izpadlo razlikovanje vsekakor njej v prid in v škodo južnih krajev, ki izvažajo lažjo živino. Važna pridobitev za Slovenijo je tudi to, da se carina na teleta ne zviša, čeprav so avstrijski agrarni krogi zahtevali vsaj 50% zvišanje. Carina na prašiče pa je izpadla v škodo Slovenije, ki izvažajo peršutarje, in v dobro drugih krajev naše države, ki redijo težke svinje. Kajti prašiči težki nad 110 kg so

carine prosti, dočim je uvozna carina za lažje prašiče 18 šilingov od 100 kg, dočim je prej bila samo 9. Dobili smo še nekatere ugodnosti za izvoz našega sadja v Avstrijo, češplje so carine proste. Nasprotno pa so povišane tudi vse postavke za žito in moko. Avstrija pa je pristala na povišanje naših uvoznih carin predvsem na izdelke kovinske industrije. V glavnem je rezultat nove trgovinske pogodbe zvišanje zaščite v obeh državah, kajti popuščalo se je le v malenkostih. Za Avstrijo pomeni nova trgovinska pogodba tudi začetek odločne agrarne zaščite. Zveza narodov, ki dela na to, da se carinske ovire med državami zmanjšujejo, novega dogovora ne bo vesela.

Gospodarska zveza v Ljubljani notira naslednje cene: Tomaževa žlindra Din 125.—; rudninski superfosfat v vrečah po 50 kg Din 92.— po 100 kg à Din 92.—, kalijeva sol po 100 kg Din 170.—, kostni superfosfat Din 128.—; apneni dušik v pločevinastih bobnih Din 285.—; kostna moka Din 120.—; mavec (gips) Din 40.—; nitrofoskal v pločevini bobnih Din 200.—; cement dalmatinski Din 58.—; cement trboveljski 62.—; klajno apno Din 4.—; lanene tropine Din 3 60; modra galica Din 7.45; žveplo Din 3.20. Pri vagonskem odjemu se cene za gnojila in cement znatno znižajo na franco vsaka postaja. Mlatilnice s tresali in reto Din 4 100.—; slamoreznice Din 1.700.— do 2 000.—; čistilnik 10 sit Din 1.500.—; Plugi Din 500.— do Din 940; reporeznica M R. Din 550.—; trijerji Din 2 000.— do 3 500.—; mlatilnice na ročni pogon Din 2.200.—; robkači Din 900.—; sadni mlini Din 1.400.— do Din 1.700.—; brzoparilniki Din 1.400.— do Din 2.800.—; kosilni stroji Din 2 000.—. Razen tega imamo na zalogi še vse vrste poljedelskih strojev.